

HEADLINES

RADIO SHOW

TACKLING FASCINATING MODERN
CONTROVERSIES FROM
A HALACHIC PERSPECTIVE

with

DOVID LICHTENSTEIN

Gambling in Halacha

Shiur# 565 | June 27th 2026

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קט מע"כ ידידי הנכבד הרב הגאון מו"ה ר' מנשה קליין שליט"א שלום וברכה.

הנה מה שמתנצל כתר"ה במה שחלוק עלי בדבר הלכה הוא למותר כי כן דרך התורה שצריך לברר האמת וחו"מ מלשתוק מי שסובר שאינו כן בין לקולא בין לחומרא. ומצד לא תענה על רב עיין בני" סנהדרין דף ל"ו בשם המפרשים לאו למימרא דאסור לענות על רב דאדרבה אסור לו לשתוק אלא הכי אמר קרא שראוי לעשות בענין שלא יצטרכו לענות על רב כלומר שידברו הם תחלה ולא מפני כבודו אלא שיש לחוש שמא לא ירצה התלמיד אח"כ לחלוק על הרב עיין שם, וכן משמע מפרש"י במתני' /סנהדרין/ דף ל"ב שכתב שמא יחייבנו הגדול ולא ירצו לחלוק על דבריו משמע שודאי רשאי לחלוק וגם מחוייבין כדסובר הנ"י אך שחוששין שמא לא ירצו. ולתוס' /סנהדרין/ דף ל"ו שסברי שאסור לחלוק עיין במהרש"א ומהר"מ הא סברי בלשון אחד שלא נאמר האיסור אלא בדיני נפשות ואף לפי הראשון יכולין דרך שאלה. והרמב"ם אף שבפירוש המשנה כתב אסור לנשאים לחלוק עליו מ"מ בהלכותיו בפ"א מסנהדרין ה"ו לא כתב בלשון שאסור משמע שסובר בחבורו כפי הנ"י. ולבד זה אין דין זה אלא בעמידה למנין ולא באמר הגדול הדין דרך למוד או אף דרך תשובה למעשה ולא היה בצרוף למנין וכדאשכחן כמה פעמים שהקשו התלמידים לרבם על פסק דינם והוראתם ואף שאפשר הוא מטעם התוס' משום שהוא דרך שאלה או משום שאינו בד"נ הי"ל לתוס' להביא ראיה מכאן אלא פשוט שהוא מטעם דלא נצטרפו למנין. וגם מסתבר שאין בזה"ז דין גדול ומופלא לגבי דין זה שלא לחלוק עליו. ואף שהרמ"א בחו"מ סי' י"ח כתב טוב להתחיל מן הקטן הוא משום דלכתחלה יש עכ"פ להחמיר. ואף שזה שהוא רק לכתחלה הוא משום דאיירי בד"מ כדאיתא בסמ"ע מ"מ כיון שהוא רק דין דלכתחלה סובר דיש להחמיר גם בזה"ז שליכא דין גדול ומופלא. לכן אף אם יחשוב אותי כתר"ה לגדול רשאי לחלוק וממילא מחוייב לומר דעתו ואין מן הצורך להתנצל. אבל עכ"פ בעצם השאלה האמת כדכתבתי לאיסור.

רוח חיים אבות פ"א מ"ד

יהי ביתך בית ועד כו'. יתכן לפרש כי במ"ח דברים שהתורה ניקנית בהם כמבואר לקמן (פרק ו') אחד מהם הוא המחכים את רבותיו על ידי שאלותיו החריפים וממילא רווחא שמעתתא. והנה הלימוד נקרא מלחמה כמו שאמרו

(סנהדרין קיא ע"ב), מלחמתה של תורה. אם כן גם התלמידים לוחמים יקראו. וכמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (קידושין ל ע"ב) לא יבושו וגו' כי ידברו את אויבים בשער. אפילו אב ובנו הרב ותלמידו נעשו אויבים זה את זה ואינם זזים משם כו'. ואסור לו לתלמיד לקבל דברי רבו כשיש לו קושיות עליהם. ולפעמים יהיה האמת עם התלמיד. וכמו שעץ קטן מדליק את הגדול. וזה שאמרו יהי ביתך בית ועד לחכמים והוי מתאבק מלשון ויאבק איש עמו שהוא ענין התאבקות מלחמה כי מלחמת מצוה היא וכן אנו נגד רבותינו הקדושים אשר בארץ. ונשמתם בשמי מרום המחברים המפורסמים. וספריהם אתנו. הנה על ידי הספרים אשר בבתינו בתינו הוא בית ועד לחכמים אלה, הוזהרנו גם כן וניתן לנו רשות להתאבק וללחום בדבריהם ולתרץ קושייתם. ולא לישא פני איש רק לאהוב האמת. אבל עם כל זה יזהר בנפשו מלדבר בגאווה וגודל לבב באשר מצא מקום לחלוק וידמה כי גדול הוא כרבו או כמחבר הספר אשר הוא משיג עליו וידע בלבבו כי כמה פעמים לא יבין דבריו וכוונתו. ולכן יהיה אך בעונה יתירה. באמרו אם איני כדאי אך תורה היא וכו'. וזהו שאמרו הוי מתאבק כנזכר לעיל. אך בתנאי בעפר רגליהם רצה לומר בעונה והכנעה ולדון לפניהם בקרקע:

חזון איש כלאים סי' א

אם אמנם מן הקושי הוא אלני לנא צמשא ומתן עם הכמנים שיחיו, ואני מתרחק מזה כמה דאפשר, מלד אחד בעצמי, ומלד השני אין תועלתו מלוי' כי אין דעיה בני אדם משחות, ושינוי הדעות הם על הרוב צסיכות מוקדמות יסודיות, בכל זאת הנני שונה את הדברים, ידוע כי אין כח רוב אלא צמושצ צ"ד אצל חכמים החולקים שהיו צדורות הלכות או צמדינות חלוקות אין נפקותא בין רוב למיעוט, ואותה המדינה שרוב התורה שצידם הוא מרב אחד ומתלמידיו ומתלמידי תלמידיו עושין כרצם אף במקום שרבים החולקים, וצימים אחרונים שהפרים מיוחדים של רבותיו לקחו חלק העיקרי של מסורת התורה לדורות הנוכחות כמו רי"ף רא"ש רמב"ם רמב"ן רשב"א ריעב"א ר"ן מ"מ מרדכי, פרש"י ותוספות, הם היו הרבנים המובהקים של הדורות, כל מקום שיש פלוגתא [וכאמור אין כאן הכרעה כה רוב] היה הדבר מסור להכרעה לכל חכם, או להחמיר, או לבחור ציחידים ידועים לילך אחריהם וצמקום שלא הוכרע הדבר ספק, וצדיני ממונות אמרו דאם יש יחידים כנגד רבים יכול לומר קים לי שהדבר ציסודו צספק, ומלכד שאין כאן כח רוב צעלם אין הרוב ידוע כי הרבה חכמים היו שלא צאו דצריהם על הספר, והרבה שספריהם לא הגיעו לידינו, [ולכן אין הדין משתנה כאשר מדפיסים כחצי יד חדשים ונהפך המיעוט לרוב] ובכל זאת למיעוט הלצנות, להכריע צסברא, נוטלים לפעמים גם כה רוב המספרי לנטי' ללד זה, אצל ראוי יותר צזה להחמשצ עם הפוסקים שתורתם הגיעו לידינו בכל מקצועות התורה. **אם** כי אין לנו נגשים להכריע צין הראשונים צהכרעה שללית מוחלטת, מ"מ מתלוה תמיד צההכרעה עיון שכלי והרבה פעמים מכריע מן ז"ל כאהת הדעות מפני שדצריהם מהוררים ציותר ומתיישבות כל הקושיות.

ענין מיוחד מלאו הפוסקים לפסוק צבתראי כי מסתמא ראו האחרונים דברי הראשונים.

כפי שהורנו רבותיו אין לנו לעצוב את שימוש השכלי ועליו ליסד את משקל הגדול על היקש השכלי שהוא המלאך צין הוילר והילור.

Rabbi Jachter

שו"ת יביע אומר חלק ז - חושן משפט סימן ו

נשאלתי האם מותר מן הדין להשתתף בקניית כרטיסי הגרלה של מפעל הפיס?

א) במשנה סנהדרין (כד ב) שנינו, אלו הפסולים לעדות, המשחק בקוביא והמלוה ברבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית. ובגמרא, משחק בקוביא מאי קא עביד, אמר רמי בר חמא משום דהוה אסמכתא, ואסמכתא לא קניא. (פירש רש"י, אסמכתא, היינו דבר שאינו נותן לו מדעתו, אלא סומך על דבר שאינו, שסבור שהוא יכול לנצח, ופעמים שמנצחים אותו, ומכיון דאסמכתא לא קניא הוה ליה כעין גזילה בידו, והתורה אמרה אל תשת רשע עד א) רב ששת אמר כל כי האי גוונא לאו אסמכתא היא, אלא לפי שאין עוסקים בישובו של עולם. (פירש רש"י, דלרב ששת לא חשיב אסמכתא אלא כגון אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא, בב"מ עו א), וכגון המשליש את שטרו, לאחר שפרע מקצת חובו, ואמר לו, אם לא אפרע לך מכאן ועד יום פלוני תן לו שטרו, והגיע זמן ולא נתן, שסמך על לא דבר, שסבור היה כל זה יש בידי לעשות, ומרישא כי מתני הכי אדעתא דלא יהיב ליה, ולאסמכתא קא מתני, שטועה הוא וסבור שלא יבא לידי כך, אבל הכא לא סמך אמיד, דהא לא ידע אי נצח אי לא נצח, ואפי' הכי אתני, שמע מינה דמספיקא אתני וגמר ומקני, ולא גזילה היא). מאי בינייהו, איכא בינייהו דגמר אומנותא אחריתי. ופריך אדרמי בר חמא, ממתני' דתנן, אמר רבי יהודה אימתי בזמן שאין להם אומנות אלא הוא, אבל יש להם אומנות שלא הוא, כשרים, וכי תימא פליגי רבנן עליה דר' יהודה, והאמר ר' יהושע בן לוי, כל מקום שאמר ר' יהודה אימתי או במה דברים אמורים אינו אלא לפרש, ור' יוחנן אמר, אימתי לפרש, ובמה לחלוק, ודכ"ע מיהא אימתי לפרש הוא, גברא אגברא קא רמית, רמי בר חמא סבר אימתי נמי לחלוק, ואנא דאמרי כרבנן. ע"כ. וע"ע בפירוש רש"י שבועות (לא א) שכתב, משחק בקוביא רבנן גזרו ביה לפוסלו לעדות, דהוה גזלן מדבריהם, שאמרו אסמכתא לא קניא. וכ"כ עוד שם (בריש דף מז א) ע"ש. ובמשנה ראש השנה (כב א) שנינו, אלו הם הפסולים (לעדות החודש), המשחק בקוביא ומלוי ברבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית ועבדים, זה הכלל כל עדות שאין האשה כשרה לה אף הם אינם כשרים לה. ובגמרא שם, הא אשה כשרה לה אף הם כשרים לה, אמר רב אשי זאת אומרת גזלן דדבריהם כשר לעדות אשה. ופירש רש"י, משחק בקוביא הוי גזלן מדרבנן, דאמור רבנן אסמכתא לא קניא, דמדאורייתא אינו קרוי גזלן אלא החוטף מיד חבירו כדכתיב ויגזול את החנית מיד המצרי, שהוא חצוף לעבור בפרהסיא, והוא פסול לעדות אשה, אבל המשחק בקוביא כיון שאינו אלא גזלן מדבריהם, כשר להעיד על מיתת אדם להתיר את אשתו להנשא. ע"ש. ושמעתא אזלא כרמי בר חמא. וז"ל הרמב"ם (בפרק ו' מהל' גזלה ה"י): "המשחקים בקוביא, כגון אלו המשחקים בעצים או בעצמות וכיוצא בהם, ועושים תנאי ביניהם שכל המנצח את חבירו יקח ממנו סכום מעות, הרי זה גזל מדבריהם. ואף על פי שברצון הבעלים לקח, הואיל ולקח ממון חבירו בחנם, דרך שחוק, הרי זה גזלן. וכן המשחקים בבהמות או בעופות, ומתנים ביניהם שכל מי שתנצח בהמתו או העוף שלו, או שתמהר לרוץ יותר, יקח ממנו כך וכך, הכל אסור, וגזל מדבריהם הוא". והרב המגיד שם הקשה על דברי רבינו, שמשמע שהוא פוסק כדברי רמי בר חמא, שהוא

מטעם דאסמכתא לא קניא והו"ל גזל מדבריהם. והרי כתב רבינו (בהלכות עדות פרק י' ה"ד): "המשחק בקוביא פסול לעדות, והוא שלא תהיה לו אומנות אלא הוא, הואיל ואינו עוסק בישובו של עולם, הרי זה בחזקת שהוא אוכל מן הקוביא, שהוא אבק גזל, וכן מפריחי יונים פסולים לעדות, ולא יונים בלבד אמרו אלא אפילו המשחקים בבהמות ועופות ואומרים כל הקודם את חבירו או כל הנוצח את חבירו יטול בעליו את שניהם, וכל כיוצא בזה, והוא שלא תהיה לו אומנות אלא שחוק זה, כל אלו פסולים לעדות מדבריהם". ומוכח שהוא פוסק כרב ששת. ומ"מ נראה סיוע לדברי רבינו כאן שפסק כרמי בר חמא, ממה שאמרו בגמרא שבת (קמ"ט ב) מנה גדולה כנגד מנה קטנה אף בחול לאחרים אסור. מאי טעמא, משום קוביא. (ופירש רש"י, משום קוביא, דגזל הוא, דאסמכתא לא קניא, והא אסמכתא היא, שסומך על הגורל, אם יפול הגורל שלי על המנה הגדולה אזכה בה, ולכן תלה עצמו על הספק אף על גורל הקטנה, ואילו ידע מתחלה שכן לא היה מתרצה). ע"כ. ומרן הכסף משנה (בפרק י' מהל' עדות ה"ד) האריך ביישוב דעת הרמב"ם, ונתן טעם לדבריו שפסק כרמי בר חמא, משום שסתם הגמרא בראש השנה (כ"ב א) אזלא כוותיה, דדייק התם, דגזלן דדבריהם כשר לעדות אשה, ומוכח שפיסול משחק בקוביא משום גזל הוא, דאסמכתא לא קניא. וכן מוכח ג"כ בשבת (קמ"ט ב) מנה גדולה כנגד מנה קטנה אף בחול אסור משום קוביא. ע"ש. והב"ח בחושן משפט (סי' לד) כתב, שלעולם גם הרמב"ם פוסק כדברי רב ששת, אלא דס"ל שאע"פ שהמשחק בקוביא יש בו משום אבק גזל, מכל מקום משום זה בלבד לא היו פסולים אותו לעדות, ומשום הכי בעינן שאין לו אומנות אלא הוא, לפי שאינו עוסק בישובו של עולם, והרי הוא בחזקת שאוכל תמיד מן הקוביא שהוא אבק גזל. וזהו שאמרו ג"כ בשבת (קמ"ט ב) שאסור להטיל גורל במנה גדולה כנגד מנה קטנה משום קוביא. ע"ש. וכ"כ הט"ז בחו"מ שם. וכיו"ב כתב הלחם משנה (בהל' עדות פ"י ה"ד). ע"ש. וכן מתבאר בחידושי הר"ן סנהדרין (כו ב), שכתב, שאפילו לרב ששת שמשחק בקוביא פסול מפני שאינו עוסק בישובו של עולם, מודה הוא שיש בו איסור מדרבנן, משום דהוי גזל מדבריהם, וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל, וכיון דלא משמע לאינשי דהוי איסורא דרבנן, אין ראוי לפסול משחק בקוביא לעדות אפי' מדבריהם. אלא אם כן אין להם אומנות אלא הוא, והיינו טעמיה דרב ששת. וכן מוכח בשבת (קמ"ט ב) דאמרינן מנה גדולה כנגד מנה קטנה אף בחול אסור משום קוביא. ע"ש. גם הרדב"ז בתשובה ח"א (סי' שנט) בד"ה ולענין המעשה, כתב, ובתשובה אחרת כתבתי שרוב הפוסקים והרמב"ם ז"ל מכללם סוברים שהמשחק בקוביא יש בו איסור גזל מדבריהם, משום דאסמכתא לא קניא, ואף על פי שיש לו אומנות אחרת, וראיתם מההיא דשבת (קמ"ט ב) מנה גדולה כנגד מנה קטנה אף בחול אסור, מ"ט משום קוביא וכו'. ע"ש. והרדב"ז הניף ידו שנית בלשונות הרמב"ם ח"א (סי' עג), שנשאל על סתירת דברי הרמב"ם מהל' גזילה להל' עדות, והשיב, שאמנם הרמב"ם פוסק שהלכה כדברי רמי בר חמא דהוי גזל מדבריהם, משום דאסמכתא לא קניא, וכדמוכח מהגמ' שבת (קמ"ט ב) שאסרו מנה גדולה כנגד מנה קטנה, משום קוביא, אלא דס"ל דלא סגי האי טעמא לפוסלו לעדות, לפי שהוא מורה היתר לעצמו, כיון דמדעתיה יהיב ליה, ואגב דאילו הוה מרויח הוה שקיל, גמר ומקני לגמרי, וכיון שהוא סבור דבהיתרא קא עביד אין לנו לפוסלו לעדות, אלא מטעם שאינו עוסק בישובו של עולם, ולגבי הא פסקינן בהדיא (בסנהדרין כו ב), א"ר אבהו א"ר אלעזר הלכתא כרבי יהודה, ומדאמר הלכה כר' יהודה, הלכה

מכלל דפליגי, מוכח כסברת רמי בר חמא דס"ל דרבנן פליגי אדר' יהודה, קיצורו של דבר, שהרמב"ם פוסק כרמי בר חמא דקוביא הוי אסמכתא והו"ל גזל מדבריהם, משום ההיא דשבת (קמט ב) דאתיא כוותיה, ופוסק בטעמא דמתני' שפסול לעדות כרב ששת שאינו עוסק בישובו של עולם, דריב"ל ור' יוחנן, ור' אבהו שפסקו כר' יהודה, קיימי כוותיה. ותו לא מידי. עכת"ד. +והנה ראיתי בספר אברהם יגל בחידושיו לראש השנה (כב א) שהביא דברי הרדב"ז הנ"ל, וכתב ע"ז, ולא זכיתי להבין דבריו, שא"כ, הוי רבינו הרמב"ם דלא כמאן, דאי כד' רמי בר חמא, הא ס"ל שאפי' יש לו אומנות אחרת פסול, משום גזל, דאסמכתא לא קניא. ואי כד' רב ששת הא ס"ל דלא הוי גזלן כלל, ולא נפסל אלא משום שאינו עוסק בישובו של עולם, ולא איסורא עביד וכו'. ע"ש. ולק"מ, שהרי מבואר יפה בדברי הרדב"ז שהרמב"ם פוסק כדעת רמי בר חמא, דהוי גזל מדבריהם, משום דאסמכתא לא קניא, וה"ט משום שסתם הש"ס (קמט ב) רהיט ואזיל כוותיה, ולכן אסרו מנה גדולה כנגד מנה קטנה, משום קוביא, אלא דרמי בר חמא ס"ל כחכמים דפליגי אדר' יהודה וסברי שאפי' יש לו אומנות אחרת פסול, ובהא לא קי"ל כוותיה, דבגמ' סנהדרין (כו ב) פסק להדיא ר' אבהו בשם ר' אלעזר שהלכה כר' יהודה דאמר אם יש לו אומנות אחרת כשר, והכי ס"ל לריב"ל ור' יוחנן דר' יהודה בא לפרש דברי ת"ק, ובע"כ דאמרינן נהי דהוי גזל מדבריהם, מ"מ כיון דלא שמיע להו לאינשי איסורא בהכי, דהא מדעתיה יהיב ליה, אינו נפסל לעדות משום כך, אא"כ אין לו אומנות אלא הוא, וזהו שכ' הרדב"ז שם שהרמב"ם ארכבה אתרי ריכשי, שפסק כרמי בר חמא דהוי גזל מדבריהם, וכרב ששת שהפיסול לעדות הוא משום שאינו עוסק בישובו של עולם כיון שאין לו אומנות אחרת, וכו' יהודה. והוסיף הרדב"ז שם, שאין לומר שגם רב ששת מודה דהוי גזל מדבריהם, ושהרמב"ם פוסק לגמרי כרב ששת, דהא רב ששת אמר בהדיא "כל כהאי גוונא לאו אסמכתא הוא", ואם איתא הו"ל נהי דהוי אסמכתא לא מפסיל לעדות בהכי וכו'. ע"ש. ואמנם הגר"א בגליון הגמ' מחק התיבות "כל כה"ג לאו אסמכתא היא", וכו' דהרמב"ם לא גרס הכי, אלמא דס"ל שהרמב"ם פוסק לגמרי כרב ששת, ושאף רב ששת מודה דהוי אסמכתא, אולם הגר"א עצמו בביאוריו לחו"מ (ס"ו רג) כ' שהרמב"ם פוסק כרמי בר חמא דאסמכתא היא ולא קניא, ואעפ"כ לא נפסל לעדות אא"כ אין לו אומנות אחרת, וכו' יהודה דפסקינן הלכתא כוותיה (בדף כו ב). ואפ"ה קי"ל נמי כרמי בר חמא דאמר אסמכתא לא קניא, מכח ההיא דשבת (קמט ב) מנה גדולה כנגד מנה קטנה אסור משום קוביא, וכן בר"ה (כב א) זאת אומרת גזלן דדבריהם כשר לעדות אשה, וכפי' רש"י שם. עכת"ד. וזה כדברי הרדב"ז הנ"ל. ודע דאע"ג דלרמי בר חמא אסמכתא לא קניא, מ"מ לא הוי גזל גמור מן התורה, וכמ"ש בחידושי הר"ן (סנהד' כד ב) דכולהו פיסולי דמתני' ליתנהו אלא מדרבנן, וה"ט משום דגזלן דאורייתא לא הוי אלא בחוטף וגוזל מיד חבירו, כדכתיב ויגזול את החנית מיד המצרי, אבל היכא דמדעתיה יהיב ליה אלא שהיה סבור שהוא ירויח לא הוי גזלן אלא מדבריהם. ע"ש. וכן מבואר בפ"י רש"י ר"ה (כב א). וע"ע בתוס' ר"ה שם ובסנהדרין (כד ב). אמנם מדברי הסמ"ע (סי' שע סק"ג) נראה דלרמי בר חמא הוי גזל גמור, דאסמכתא לא קניא. ע"ש. וע' בש"ך (סי' רז ס"ק יח), שהביא מ"ש הב"ח שם, דמדאורייתא אסמכתא קניא, והביא ראיה מדין ערב, אלא דרבנן אמרו דאסמכתא לא קניא, והש"ך דחה דבריו, דשאני ערב דבההוא הנאה דמהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה, כדאיתא בגמ' (סוף ב"ב). ע"ש. ונעלם מעינו הבדולח מ"ש המרדכי

(פרק שור שנגח סי' מו) בשם רבינו נתנאל מקינון וז"ל: דאסמכתא קניא לגבי הקדש וצדקה, שהרי אסמכתא קונה מן התורה, כדאמר (ב"ב קעג ב) מנין לערב שמשעתבד מן התורה, דכתיב אנכי אערבנו, והיינו אסמכתא. ע"ש. וכ"כ בהגהת מרדכי (פרק זה בורר) בשלטי הגבורים שם. ע"ש. וזה כדברי הב"ח להדיא. ושו"ר להגאון קצות החשן (סי' רז סק"א) שהעיר כן ע"ד הש"ך. ע"ש. וע"ע בדרכי משה (סי' רז אות ז). ובשו"ת חתם סופר (חו"מ סי' סו אות ג). (וראיתי בספר קהלת יעקב אלגאזי (בתוספת דרבנן סי' כב) שהביא דברי הב"ח, והקשה עליו ממ"ש המרדכי ר"פ שור שנגח דנדר ושבועה מהני אפי' באסמכתא, וכדכתיב אם יהיה אלהים עמדי, וכן אם נתן תתן את העם הזה בידי, וחשיב כה"ג אסמכתא, כמו כל דאי לא קני, ואם איתא לדברי הב"ח, מה ראייה היא, והא דבר תורה אסמכתא קניא, אלא דרבנן הוא דאמרי אסמכתא לא קניא. ע"כ. ולפלא דלא סיימוה קמיה דברי המרדכי שם בשם רבינו נתנאל מקינון שכתב להדיא כדברי הב"ח). והנתיבות משפט (שם ס"ק טו) כ', דבהכי פליגי רמי בר חמא ורב ששת, דרמי בר חמא ס"ל דמדאו' אסמכתא לא קניא, ולהכי לא מהני סברא דאגב דבעי לקנות גמר ומקני, אבל רב ששת ס"ל דאסמכתא לא קניא רק מדרבנן, ולכך מהני סברא דאגב דבעי לקנות גמר ומקני וכו'. ע"ש. וכ"כ התומים (בסי' לד ס"ק טו), דלרמי בר חמא הוי גזל מדאורייתא דאסמכתא לא קניא, ולהכי אפי' יש לו אומנות אחרת פסול, אבל לרב ששת אסמכתא קניא מה"ת ולא הוי גזל אלא רק מדרבנן, וא"כ בעינן רשע דחמס, ובעוסק בישובו של עולם לא מיפסל, דלא הוי רשע דחמס, אבל באין לו אומנות אחרת, ואינו עוסק בישובו של עולם הוי רשע דחמס ומיפסל. וזוהי דעת הרמב"ם, דמשום שאינו עוסק בישובו של עולם לבד אין טעם לפוסלו שא"כ בוא ונפסול כל הבטלנים והטיילים מטעם זה, א"ו כמש"כ. וזה ברור. וגם הסמ"ע נתכוון לזה אלא שאין לשונו ברור וכו'. ע"ש. וע"ע בס' העמק שאלה פר' מקץ (סי' לא אות ה) מ"ש בזה. וע"ע בספר גזע ישי (מע' א' אות קצט). ובשדי חמד (מע' א כלל רמז). ודו"ק. והנה הרמב"ם בשו"ת פאר הדור (סי' קיז) נשאל, אודות אנשים שמתחברים יחדיו בשבתות וי"ט, ומשחקים באבנים עגולות, והמרויח שותה כוס יין ממה שמביאים שם לצורך השחוק, והשיב, ודאי כי טלטול האבנים אסור הוא, אבל לשחק בפירות ואגוזים מותר, וכן לשחק בדברים שטלטולם מותר בשבת, ואין זה משחק בקוביא. ע"כ. ולכאורה למה לא יהיה אסור משום משחק בקוביא דהוי גזל מדבריהם, וכדין המטיל גורל על מנה גדולה כנגד מנה קטנה, שאסור משום קוביא, דהוי גזל מדבריהם, וכמו שפסק הרמב"ם עצמו בחיבורו. אולם שו"ר בשו"ת הרמב"ם (הוצאת פריימן סי' ע) שהנוסח בסוף התשובה הנ"ל: "ואינו נאסר מצד השבתות, אבל משחק בקוביא הוא". וכן הוא בשו"ת הרמב"ם הוצאת מקיצי נרדמים (ירושלים תש"כ סי' קעט). ע"ש. ונוסחא זו עיקר, שכן שיטת הרמב"ם, (וכמ"ש ג"כ הרמב"ם בפרק כ"ג מהל' שבת הלכה יז). ודו"ק+. וכיו"ב כתב המהרשד"ם (בחלק יו"ד סי' פד), ושאר רב ששת מודה דהוי גזל מדבריהם אלא שלא נפסל לעדות מטעם זה, הואיל ומרצונו נותן לו, ורק באין לו אומנות אלא הוא נפסל לעדות, הואיל ואינו עוסק בישובו של עולם וכו'. ע"ש. וכ"כ כיו"ב בשו"ת המבי"ט ח"א (סי' עח). ע"ש. וכ"כ התומים (סי' לד ס"ק טו), ושכן דעת הסמ"ע. ע"ש. וע"ע בספר חסדי דוד על התוספתא סנהדרין (בפרק ה' דף ס"ג ע"ב). ובשו"ת בית דינו של שלמה (בקונטרס לחם שלמה דף כו

ע"ב). ובמרכבת המשנה שם, ובערוך השלחן (חו"מ סי' רז סעיף כג). ובמראה הפנים (סנהד' פ"ג ה"ה) ד"ה תני. ע"ש. ודו"ק.

ב) אולם התוס' עירובין (פב א) כתבו, דלפי מאי דפסקין בסנהדרין (כו ב) שהלכה כר' יהודה שאם יש לו אומנות אחרת כשר לעדות, נראה דשרי לשחק בקוביא, שאפי' רמי בר חמא שמפרש הטעם שמשחק בקוביא פסול לעדות משום דאסמכתא לא קניא, היינו לרבנן, אבל לר' יהודה דמכשר היכא דגמר אומנות אחרית, ודאי דס"ל דכה"ג לאו אסמכתא היא, וה"ט כמו שפירש בקונטרס (סנהד' כד ב), דלא דמי לההיא דב"מ (קד ב) אם אוביר ולא אעביד אשלם אלפא זוזי, דהתם הוי בידו, ולהכי לא גמר ומקני, דמעיקרא כי אתני אדעתא דלא יהיב ליה, והו"ל אסמכתא, שהוא טועה וסבור שלא יבא לידי כך, אבל משחק בקוביא לא סמיך אמידי, משום דלא ידע אי נצח או לא. וכן משמע בסנהדרין (כה א) גבי מפריחי יונים, דקאמר, וצריכא דאי תנא בתולה בדעת עצמו (משחק בקוביא), התם הוא דקאמר קים לי בנפשי דידענא טפי, ולהכי הוי אסמכתא, דלא גמר ומקני, אבל תולה בדעת היונה אימא לא, אלמא היכא דהוי בידו הוי אסמכתא טפי. והא דאמרינן בב"מ (עג ב) התם בידו הכא לאו בידו, דמשמע דהיכא דלאו בידו הוי אסמכתא טפי, התם בידו ולא בידו, שהרי היין מצוי הרבה לקנות, ומ"מ כיון שתלוי בדעת אחרים שמא לא ירצו למכור לו הילכך לא גמר ומקנה והוי אסמכתא, אבל היכא דלא הוה בידו כלל גמר ומקני כגון משחק בקוביא וכו'. ע"ש. (וע"ע בתוס' סנהדרין כה א וב"מ עד א). וכ"כ הרא"ש (פרק איזהו נשך סי' ע). וע"ע בתשובת הרא"ש (כלל סו סי' ט, וכלל עב סי' ג). ע"ש. וכ"כ הרמב"ן בחידושו לב"ב (קסח א) דהא דאמר רב ששת גבי משחק בקוביא דכל כה"ג לאו אסמכתא היא, ה"ט לפי שאין הדבר תלוי בדעת עצמו אלא בדעת ובמעשה חבירו, וכמו שפירש רש"י שם. וקי"ל כרב ששת. ע"ש. וכ"כ הריב"ש בתשובה (סוף סי' שח). ע"ש. וכן העלה המאירי (סנהדרין כד: עמוד פט והלאה). ע"ש. וע' למרן הבית יוסף (ס"ו רז) שהאריך מאד בשיטות הפוסקים בזה. ע"ש. והמרדכי (פרק איזהו נשך סי' שכג) הביא בשם רבינו אב"י העזרי, שהמשחקים בקוביא ומפריחי יונים הוו אסמכתא, משום דלא גמר ומקני דאמר אנא ידענא בנקישא טפי, אבל ההיא דפרק במה מדליקין (לא א) בשנים שהמרו זה את זה כל מי שיקניט את הלל יטול ארבע מאות זוז, מספק גמרי ומקנו אהדדי, כיון שאין הדבר תלוי בחכמתו, וכן הדין בכל שחוק שאינו תלוי בחכמתו וכו'. ע"ש. ולכאורה קשה מההיא דשבת (קמט ב) מנה גדולה כנגד מנה קטנה אף בחול לאחרים אסור, מ"ט משום קוביא. [וכן ראיתי להגרי"ח בשו"ת רב פעלים ח"ב (חיו"ד סי' ל) שהקשה מהגמ' שבת ע"ד ראבי"ה הנ"ל שהובא בבית יוסף (סי' רז). ע"ש]. אולם נראה דס"ל כמ"ש התוס' שבת שם, דהיינו כר' יהודה בשם ר' טרפון (בסנהדרין כה א) דאמר אין אחד מהם נזיר, שלא ניתנה נזירות אלא להפלאה, וס"ל דלא מחית איניש לספיקא, ולית הלכתא הכי, אלא הלכתא כאידך דרבי יהודה דמכשר כשיש לו אומנות אחרת כדפסקין בסנהדרין (כו ב). ע"כ. אבל הרמב"ם ס"ל שהוא דוחק גדול, דסתמא דהש"ס דמיייתי הא בשם רב יהודה אמר רב, עם בניו ובני ביתו אין עם אחרים לא, מ"ט כדרב יהודה אמר שמואל, מנה גדולה כנגד מנה קטנה אף בחול לאחרים אסור, מ"ט משום קוביא, דכולהו אזלי דלא כהלכתא, ומשום הכי פסק כסברת רמי בר חמא דחשיב לה אסמכתא דלא קניא והו"ל גזל מדבריהם. (וכן הביא להלכה הא דרב יהודה שאסור להפיס מנה גדולה כנגד מנה

קטנה לאחרים, בחיבורו בהל" שבת פכ"ג הלכה יז). וע' להרב מגלת ספר (דף קנ"ג). ובאמת שגם המאירי שבת (קמט ב), כתב, שאף בחול אסור להטיל גורל על מנה גדולה כנגד מנה קטנה, מפני שהוא כמשחק בקוביא, ואף על פי שהמשחק בקוביא אינו נפסל לעדות אלא בשאין לו אומנות אחרת, מ"מ יש איסור בדבר. ע"כ. וכ"כ המהרי"ל (בדפו"ח עמוד ריט) שאסור לישראלים להניח גוי להטיל גורל ביניהם בשבת או ביום טוב, גזרה משום שחוק בקוביא. וכן פסק מהר"ם. ע"כ. וכ"כ הרמ"א בהגה (ס"ס שכב). [ועוד י"ל ע"פ מ"ש הרדב"ז (בלשונות הרמב"ם סי' עג), על דברי התוס' (סנהדרין כה א) דהא דמשחק בקוביא קני היינו דוקא כשמעות שניהם על הדף וכו', ולכאורה מנין להם דבר זה, וצריך לתרץ משום דאמרינן בשבת (קמט ב) מנה גדולה כנגד מנה קטנה אף בחול אסור, מ"ט משום קוביא. וש"מ בהדיא שיש קוביא שאסורה, ומש"ה אמרו דהתם מיירי בשלא הניח ע"ג הדף, דהו"ל אסמכתא ולא קניא, אבל הסוגיא דסנהדרין (כה א) מיירי כשהניח המעות על הדף, שהדף והמקום קנוי למי שירויח, ולא חשיב אסמכתא. אבל הרמב"ם אינו מחלק בין אם הניחו על הדף או לא וכו'. ע"ש. ולפ"ז גם ראבי"ה יתרץ כאמור, דההיא דשבת (קמט ב) מיירי בשלא הניח ע"ג הדף הקנוי למרויח. וכן י"ל בדעת הרמ"א (סי' שע"ג) שיובא להלן. ודו"ק].

ג) והנה מרן ז"ל בשלחן ערוך אזיל כסברת הרמב"ם, שבח"מ (סי' שע"א' וב') פסק, שהמשחקים בקוביא ומפריחי יונים אסרו אותם חכמים משום גזל, והעובר על כך הרי הוא גזלן מדבריהם. כגון המשחקים בעצים או בעצמות ועושים תנאי ביניהם שכל המנצח את חבירו בשחוק ההוא יטול כך וכך, וכן המשחקים בבהמות או בעופות ועושים תנאי שכל שתנצח בהמתו ותרופץ יותר ותקדים את בהמת חבירו יקח מחבירו כך וכך, וכל כיוצא בדברים אלו הכל אסור, וגזל מדבריהם הוא. ע"כ. וכ"כ מרן בש"ע חו"מ (סי' לד"א) פסק, שהמשחק בקוביא פסול לעדות, והוא שלא תהיה לו אומנות אלא הוא, שהואיל ואינו עוסק בישובו של עולם הרי זה בחזקת שאוכל מן הקוביא שהוא אבק גזל, ולא שחוק בקוביא בלבד, אלא אף המשחקים בקליפי אגוזים או רמונים וכיו"ב. ע"ש. וע"פ זה פסק ג"כ באו"ח (סי' שכב"א) וז"ל: "המחלק לבני ביתו מנות בשבת, יכול להטיל גורל לכל מי שיצא גורל פלוני יהיה חלק פלוני שלו, ובלבד שיהיו החלקים שוים, ואינו עושה אלא להשוותם שלא להטיל קנאה ביניהם, אבל עם אחרים אסור, שכיון שהם מקפידים זה על זה יבאו לידי מדה ומשקל בשבת, אבל ליתן מנה גדולה כנגד מנה קטנה ולהטיל גורל עליהן, אפי' לבני ביתו ובחול אסור, משום קוביא". ע"ש. וכתב המשנה ברורה, שהמשחק בקוביא יש בו אבק גזל דאסמכתא לא קניא. (וע' במג"א ובתוספת שבת שם, וע' בס' תהלה לדוד שם. וי"ל ע"ד). ומ"ש מרן הש"ע בחו"מ (סי' שע"ג): "יש מי שאומר שהמשחק בקוביא עם עכו"ם אין בו משום גזל, אבל יש בו איסור משום שעוסק בדברים בטלים, שאין ראוי לאדם שיעסוק כל ימיו אלא בדברי חכמה ויישובו של עולם. וחלקו עליו לומר שאינו פסול אא"כ אין לו אומנות אחרת". (וע' בטור ובבאר הגולה). ובאמת שגם לסברא ראשונה שהיא דעת הרמב"ם אינו פסול לעדות אא"כ אין לו אומנות אחרת, וכמ"ש בהדיא (בפרק י' מהל' עדות). וכ"פ מרן בחו"מ (סי' לד"א) וכן יש להעיר על לשון הטור שם. ומצאתי להגר"א בחו"מ (ס"ס רג) שכ', שדברי הטוש"ע הנ"ל, אינם מדוקדקים, שהרי גם הרמב"ם מודה לזה וכו'. ע"ש. (וע' בכנה"ג חו"מ סי' לד"א הגב"י אות 10). והרמ"א בהגה (סי' שע"ג) כתב, והמנהג כסברא אחרונה לשחוק בקוביא, ואין פסול אלא מי

שאינן לו אומנות אלא הוא. ע"כ. ותימה, שהרי גם לסברא אחרונה שהוא כשר לעדות, מ"מ האיסור משום אבק גזל בעינו עומד, אליבא דמרן הש"ע, והרי הרמ"א עצמו בהגה או"ח (ס"ס שכב) נראה שאוסר להפיס במנה גדולה נגד מנה קטנה משום קוביא. וצ"ע. ועכ"פ הרמ"א נמשך לשיטתו (בסי' רז סעיף יג) שהביא דעת המרדכי להלכה, שכל שאין הדבר בידו כלל, ולא ביד אחרים, כגון המשחק בקוביא וכיו"ב שאינו יודע אם ינצח או לא, ודאי דגמר ומקני מספק, ולכן כשהמעות מוכנים על הדף מותר לשחק ואין בו משום אסמכתא, ודלא כיש חולקים ואוסרים בכל ענין. ע"כ. וזהו כמ"ש התוס' סנהדרין (כה א) בסוף הדיבור, דהא דפסקין דהמשחק בקוביא קני, ולא חשיב אסמכתא, היינו דוקא כשהמעות של שניהם על הדף, לפי שהדף והמקום קנוי לאותו שירויח כדי שיקנה המעות אשר עליו, אבל המשחקים באמנה אפי' הקנו בקנין לא מהני אא"כ הקנו בב"ד חשוב, כדמוכח בנדרים (כז ב), והיאך יקנה בדברים בלבד בשביל שניצח חברו. וע"ע בתוס' עירובין (פב א). ע"ש. [ואמנם ראיתי להגרי"ח בשו"ת רב פעלים, ח"ב (חיו"ד סי' ל) בד"ה מיהו, שהביא דברי הרמ"א (סי' שע ס"ג) הנ"ל, וכתב, ואין כוונת דבריו שפשט המנהג להתיר לגמרי איסור שחוק בקוביא, שהרי באמת יש בקוביא איסור לכ"ע, אלא הכוונה שפשט המנהג בענין הפיסול לעדות, שאין פוסלים לעדות אלא רק למי שאין לו אומנות אלא הוא. ונראה שכתב כן לפמ"ש לעיל מזה (בד"ה והנה ראה ראיתי). שאף המרדכי בשם ראבי"ה שכתב שבדבר שאינו תלוי בחמתו, כהיא דשבת (לא א) בשנים שהמרו זה את זה, מספק גמרי ומקני אהדדי להפסיד ולהרויח, מ"מ מודה דאיכא איסורא, שחכמים אסרו גם שחוק התלוי במזל, ואף על פי שאין בו משום גזל, משום דדמי לקוביא, שגם זה נוטל ממון חברו בחנם, ומש"ה ניחא ההיא דשבת (קמט ב) מנה גדולה כנגד מנה קטנה אף בחול אסור משום קוביא וכו'. ע"ש. אולם פשט דברי הרמ"א (סי' רז סעיף יג, וסי' שע סעיף ג), שפשט המנהג להתיר משחק של קוביא לגמרי, וכדברי התוס' שהעמידו להיא דשבת (קמט ב) דלא כהלכתא. וכן נראה מדברי הרב ערוך השלחן (סי' שע ס"ו) שהרמ"א מתיר לגמרי. ע"ש. ודו"ק] ומעתה בנידון ההגדרה של מפעל הפיס י"ל דהוי בכלל שחוק הקוביא, וכמ"ש מרן הב"י יו"ד (ס"ס ריז) וז"ל: כתב רבינו ירוחם בשם רבינו פרץ, הנשבע שלא ישחק בשום צחוק אסור להטיל גורלות, ולא שום אדם בשבילו, ודוקא כגון מנה גדולה כנגד מנה קטנה, כמ"ש בשבת (קמט ב) אין מטילין חלשים בשבת משום קוביא. עכ"ל. וכן פסק מרן בש"ע (שם סעיף מח). הילכך גם בני"ד יש לאסור לדעת הרמב"ם ומרן הש"ע, משום דהוי בכלל אסמכתא, ואסמכתא לא קניא. ורק להרמ"א יש מקום להתיר, כיון דס"ל כרב ששת דלא הוי בכלל אסמכתא, ובאמת שהריב"ש בתשובה (סי' תלב) כתב, שהשחוק בקוביא יש בו איסור לכ"ע, ואפי' לרב ששת דס"ל דליכא אסמכתא בקוביא, מ"מ בודאי שהוא דבר מכוער ומתועב ומשוקץ, ורבים חללים הפיל ועצומים כל הרוגיו, ומפורש בירושלמי (נדרים פ"ה ה"ד) כי מי שנדר שלא לשחק בקוביא אין מתירין לו. וכ"כ הרמב"ן והרשב"א. עכ"ד. וכ"כ עוד הריב"ש (בס"ס שצה). ע"ש. וע"ע בתוס' גטין לה: ד"ה קסבר, שהביאו ג"כ דברי הירושלמי הנ"ל. וכן פסק בש"ע יו"ד (סי' רכח סט"ו). ע"ש. ועכ"פ אכן בדין קבלנו הוראות הרמב"ם ומרן הש"ע, ולפ"ז יש לאסור קניית כרטיסי מפעל הפיס, משום קוביא.

ד) ואנכי הרואה להגאון רבי ישראל מאיר מזרחי בשו"ת פרי הארץ ח"ב (סי' טז), שנשאל הלכה למעשה אודות סופר שכתב ס"ת ואין קונה במחיר אשר הושת עליו, וברצונו למוכרו על ידי גורל כפי שנהוג בין הסוחרים, דהיינו שכמה אנשים נקובי שם כותבים איש את שמו עם תשלום סך קצוב ביניהם, וכולם שוים בקצבה, ומתנים ביניהם להפיל גורל, וכל מי שיעלה שמו עם החפץ לו יהיה, ומקנים בקנין זה לזה כל אחד מהם את חלקו, ושאל הסופר האם מותר לו למכור הס"ת בגורל הלזה. והעלה שם (דמ"ג ע"ב) בזה"ל: היוצא מן המחובר שאע"פ שלהטיל גורל במנה גדולה כנגד מנה קטנה אסור משום קוביא, דאסמכתא לא קניא, מ"מ בודאי דבנ"ד ליכא חששא משום קוביא כלל, הואיל ובגורל הזה מקנים זה לזה כל אחד את חלקו, וא"כ תו ליכא אסמכתא, ואין בזה משום קוביא, ודבר זה מותר, ולא ניתן לישאל בנ"ד וכו'. עכת"ד. והובא בברכי יוסף (יו"ד סי' ער סק"ג). ושכן כתב הרב זרע אברהם (חיו"ד סי' ו). [אך לא הזכיר טעם ההיתר של הרב פרי הארץ, שזהו מפני שהקנו זה לזה כל אחד את חלקו. וק"ק דהא אמרינן (בנדרים כז ב) שאפי' בקנין לא מהני אסמכתא, אלא היכא דקנו מניה בב"ד חשוב. וכ"כ התוס' עירובין (פב א). וכן פסק מרן בש"ע חו"מ (סי' רז סעיף טו). וע"ע בשו"ת הרדב"ז ח"ה (ס"ס ב' אלפים ורמ"א). וצ"ע]. והגרי"ח בשו"ת רב פעלים ח"ב (חיו"ד סי' ל) אחר שהביא דברי הרב פרי הארץ, וטעמו ונימוקו עמו כנ"ל, כתב, שיש לתמוה על מנהג העולם שנוהגים היתר להשתתף בגורל אף על פי שאינם מקנים זה לזה כל אחד חלקו. ושכן יש לתמוה על מ"ש בשו"ת חות יאיר (סי' סא) שעשו בביתו תלמידיו המקשיבים לקולו, בהסכמתו וברשותו, גורל על כוס כסף מוזהב, ואמר שבגורל תדבק בו ההשגחה העליונה, ולא חשש למה שאמרו מנה גדולה כנגד מנה קטנה אסור משום קוביא. וכמ"ש בשבת (קמט ב). וכתב הגרי"ח שם, ונ"ל ליישב מנהג העולם בהגרלה הנ"ל בטעם נכון, והוא כי כמעט כל המגרילים על חפצים שונים, דרכם שכשיש לאדם חפץ מסויים וברצונו להרויח ממנו יותר מכדי שוויו, הוא מאסף מאנשים רבים מעות בתור דמי החפץ, והמעות לוקח לעצמו מכל המשתתפים בהגרלה, וכותב שם של כל אחד מהם בפתקה אחת, ואחר ההגרלה זוכה אחד מהם בחפץ ההוא, באופן שהזוכה אינו נוטל מן המעות שנתנו המשתתפים בהגרלה, אלא נוטל את החפץ מיד בעליו לאחר שקיבל הדמים מכל המשתתפים בהגרלה, וכל אלה שהשתתפו בהגרלה לא עשו שום קנין בחפץ כלל, אלא רק נתנו מעות, וגם המעות אינם אלא בתורת פקדון בידו, שאם אבד החפץ קודם ההגרלה, אבד לבעליו, וכל אחד מהם לוקח בחזרה את מעותיו, ולכן אם יש חשש איסור משום אסמכתא, אין החשש אצל הזוכה בהגרלה, כי הוא זכה בחפץ וקיבלו מיד בעליו תמורת הסכום המועט שנתן עבורו, ומה לו אצל המשתתפים בהגרלה שנתנו מעות, כיון שאינו מקבל מן המעות שלהם, והחשש הוא רק אצל בעל החפץ שלקח המעות מהם עבור ההגרלה, ושמהו איסור אסמכתא דלא קניא, ועכ"פ אין שום חשש ביד כל אחד מן המשתתפים בהגרלה, ואפשר שגם על בעל החפץ אין שום חשש איסור, כי המעות קיבל ברצון המשתתפים בהגרלה וגמרו ומקנו לו כל אחד ואחד את המעות שמסרו בידו, והוא מוחזק בהם, וא"כ י"ל שאין בזה משום אסמכתא. ולפ"ז למדנו כי בנידון השאלה במשחק שעושים ברגון, שהזוכה בהגרלה נוטל מעות שלשים רופיות תמורת רופיה אחת שנתן, הנה הוא לוקח מן המעות שנתנו המשתתפים בהגרלה, ויש בזה איסור משום קוביא. עכת"ד. ולפ"ז בנ"ד לגבי מפעל הפיס שהזוכה מקבל סכום מעות גדול מן המפעל, תמורת

הסכום המועט ששילם, והסכום נאסף מכל המשתתפים בפיס, יש בזה משום קוביא ואסור, דהו"ל אסמכתא דלא קניא. והוי גזל מדבריהם.

ה) ותבט עיני להרה"ג רבי עובדיה הדאיה בשו"ת ישכיל עבדי חלק ח' (חיו"ד סי' ה סעיף ג, עמוד פח) שנשאל בנ"ד, האם מותר לקנות כרטיס הגרלה של מפעל הפיס, והשיב, שאין לאסור מטעם איסור שחוק בקוביא דהוי גזל מדבריהם משום דאסמכתא לא קניא, דשאני התם שהסכום המסויים שעליו שיחקו הוא ממונו הפרטי של המנוצח, ומוכרח הוא לתת למנוצח מה שקצבו ביניהם, ולפעמים אף מפסיד כל ממונו ע"י השחוק בקוביא, והוא אינו מקנה לו בכל לבו, וחשיב שפיר אסמכתא, שיש בו איסור גזל מדבריהם, משא"כ ענין ההגרלה של הפיס שאוספים סכומים גדולים מן המשתתפים בהגרלה, ואינו ענין של נצחון שלוקח מה ששייך לחבירו, אלא ענין של מזל, וכמו שנוהגים להגריל על ס"ת או על מגילה בתיק של כסף וכיו"ב, ובאמת שמעשים בכל יום שעושים הגרלה על ס"ת ואין פוצה פה ומצפצף, וכמ"ש בברכי יוסף (סי' ער) בקונט' אחרון, בשם הרב גבעת פינחס, שכל שנמכר דרך כבוד ע"י גורל, ויש הנאה להעלותו בדמים, מותר, ושכן נהגו בכל ערי איטליה, ורבני איטליה עשו מעשה בעצמם וכו', הרי שאפי' ס"ת מותר למוכרו בגורל מפני שיש בו הנאה להעלותו בדמים, שבעלי הס"ת מרויחים דמים על ידי המשתתפים בהגרלה, ואין כאן ענין של גזל כמו בדין שחוק בקוביא, ששם המנוצח מפסיד דמים ושייך בו אסמכתא וגזל. עכת"ד. ונעלם מעינו הבדולח מ"ש הגרי"ח בשו"ת רב פעלים ח"ב (חיו"ד סי' ל) הנ"ל, שיש חילוק בין הגרלה על חפץ או ס"ת, שהזוכה אינו נוטל מן המעות של המשתתפים בהגרלה, אלא את החפץ או הס"ת שעדיין שייך לבעליו, והוא נותנו לו ברצון לאחר שקיבל דמיו ויותר, משא"כ הנוטל מעות של ההגרלה אשר המשתתפים בה נתנו מכספם הפרטי, והזוכה בפיס לוקח מכסף המשתתפים, הו"ל גזל מדבריהם. וא"כ אין שום ראייה מהמעשים שבכל יום שעושים הגרלה על ס"ת או חפץ אחר, לנידון ההגרלה של מפעל הפיס, שהזוכה נוטל מעות השייכים למשתתפים. ומ"ש עוד הרב ישכיל עבדי שם, ועוד הרי אפי' בקוביא מפורש בדברי הרמ"א בהגה, שאין זה אלא באין לו אומנות אלא הוא, אבל אם יש לו אומנות אינו פסול, ובנ"ד הרי הוא רק משתתף בפיס ותו לא וכו'. ע"כ. במחכ"ת לא שמיה מתיא, שאמנם הרמב"ם ומרן הש"ע כתבו בהדיא "והוא שאין לו אומנות אלא הוא", אך זהו רק לענין לפוסלו לעדות, אבל לענין איסור גזל מדבריהם מטעם אסמכתא, גם כשיש לו אומנות אחרת, איסורא מיהא איכא, וכמפורש בדבריהם. והרי אפי' להפוסקים הלכה כרב ששת דכל כה"ג לאו אסמכתא היא, כתב הריב"ש (סי' תלב) הנ"ל, שעכ"פ העושה כן הוא משוקץ ומתועב, ומכוער הדבר, כי רבים חללים הפיל ועצומים על הרוגיו, וגם למפעל הפיס יש רבים שקונים כרטיסים רבים, כמעט בכל דמי משכורתם, בחושבם אולי מספר אחד מהם ירויח, ולבסוף יוצאים בשן ועין, ומפסידים ממונם ורכושם. ואם כי הרמ"א כתב שפשט המנהג לשחוק בקוביא, וחלק על מרן הש"ע, אכן בדין קבלנו עלינו הוראות מרן בין להקל בין להחמיר. וכמו שקראו עליו לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו. (שו"ת חיים ביד סי' קח).

ו) וראיתי למי שכתב ליישב מנהג המקילים בזה, ע"פ מ"ש הרמב"ם (פרק יא מהל' מכירה ה"ד) הנותן ערבון לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך, והלה אומר אם אני חוזר בי אכפול לך ערבונך, אם

חזר בו הלוקח, קנה זה את הערבון, שהרי הוא תחת ידו, ואם המוכר חזר בו אין מחייבים אותו לכפול הערבון, שזו אסמכתא היא, ואסמכתא אינה קונה. ע"כ. וכן פסק מרן בש"ע חו"מ (סי' רז סעיף יא). וא"כ בנ"ד שהכסף של המשתתפים בהגרלה של מפעל הפיס כבר נמצא ביד המפעל, ואין המשתתפים יכולים לחזור בהם, בודאי דגמרי ומקנו המעות בלב שלם, ולא חשיב אסמכתא (כן כתב ידידנו הרה"ג ר"מ הלוי בירחון אור תורה). ברם אחר העיון נראה שאין זה דומה לשם, כי המארגנים את ההגרלה וגובים את הכספים, מאת המשתתפים בה, אינם גובים את הכסף לעצמם, ואין להם שום זכות בכסף הזה, אלא הם שליחי השלטונות המופקדים על ידם לפקח על הפיס שיהיה כהוגן, והרי זה דומה למה שפסק הרמב"ם (שם הלכה ה), מי שפרע מקצת חובו והשליש את השטר ביד שלישי, ואמר לו אם לא פרעתי לך עד יום פלוני תן לו שטרו, והגיע זמן ולא פרע לו, לא יתן השליש את השטר שזו אסמכתא היא. וכן פסק מרן בש"ע חו"מ (סי' רז סעיף יב). וכתב הרב המגיד, שאפשר שאם היה השטר ביד המלוה וא"ל אם לא פרעתיך עד יום פלוני, גבה כל השטר, ומה שנתתי מחול לך, הרי זה גובה הכל כיון שהשטר והמעות בידו, וזהו ששנו אותה במשליש דוקא. ע"ש. וע"ע בשו"ת בתי כהונה (בית דין סי' ז, דל"ד ע"ג). ע"ש. וכאן כל הכסף שנגבה מאת המשתתפים לידי מפעל הפיס, הוא ביד שלישי, היינו המארגנים והמופקדים על כך מאת השלטונות. ואף שהם קובעים את גודל סכום הפרס של הזוכה, זהו תפקיד המוטל עליהם כפי ראות עיניהם, מאת השלטונות שייפו את כחם לכך. אבל בודאי שאין הכסף הנגבה שייך להם, וממילא חשוב הדבר אסמכתא דלא קניא, והו"ל גזל מדבריהם ביד הזוכה. ואף על פי שהאשכנזים שקבלו עליהם דעת הרמ"א, יכולים לסמוך עליו בנ"ד, שהרי התיר אפי' שחוק בקוביא, ובני אשכנז יוצאים ביד רמ"א, מכל מקום לדין שומר נפשו ירחק מהם, כיון שאנו קבלנו הוראות מרן שאוסר שחוק בקוביא ועניני גורל, וכמ"ש ביו"ד (סי' ריז סמ"ח). וכבר כתב הגאון מהר"י פראג' בספרו שו"ת מהרי"ף (סימן נט) שאפילו כשיש רבים מהפוסקים חולקים על הרמב"ם ומרן, אנו קבלנו הוראות הרמב"ם ומרן, שדבריהם הוקבעו לנו כהלכה למשה מסיני שאין בה שום מחלוקת כלל, והנוטה מדבריהם אפילו מקולא לחומרא הרי הוא כאילו נוטה מדיני תורה, ומזלזל בכבוד רבותיו. ע"ש. וכתב מרן החיד"א בספר שם הגדולים (מערכת ספרים מע' ט אות יב), שספרדי שמיקל כדעת הרמ"א נגד פסק מרן להחמיר צריך כפרה. וכ"כ עוד בספרו דברים אחדים (דף כו ע"ב) ובספר יעיר אזן (מע' א אות עב). וכ"כ הגר"ח פלאג' בספר מועד לכל חי (סי' ב אות כג) ובשו"ת חקקי לב (ח"א דף נג ע"ד, וח"ב דף קצד ע"ג). וכ"כ הגר"ח פונטרימולי בפתח הדביר ח"ב (סי' רלב סק"י). ועוד. והן עתה הראוני מ"ש ידידי הרה"ג רב הפעלים לתורה ולתעודה רבי שמעון חי אלוף שליט"א ראש ישיבת אהבה ואחוה בברוקלין ארה"ב, באור תורה (כסלו תשמ"ה, סי' ט) ליישב ולחזק את דברינו. ע"ש. אפריון נמטייה, ותשואות חן חן לו. ודו"ק כי קצרתי.

מסקנא דדינא שהספרדים ועדות המזרח אסור להם להשתתף בקניית כרטיסי מפעל הפיס, וכל שכן כרטיסי ספורט למיניהם שמשחקים בשבת ומחללים שבת בפרהסיא, ונמצא שהוא מסייע ידי עוברי עבירה. ואף לאשכנזים יש לאסור בזה. (וע' בשו"ת ישכיל עבדי חלק ח' עמוד פט ס"ס ה). ושומע לנו ישכון בטח.

שולחן ערוך חושן משפט הלכות עדות סימן לד סעיף ד

קוברי המת ביום טוב ראשון כשרים אפילו נידו אותם ושנו בדבר כשרים מפני שהם סוברים שמצוה הם עושים ושלא נידו אותם אלא לכפרה. הגה: וה"ה בשאר דבר איסור שנוכל לומר שעברו מכח טעות.

באור הלכה סימן תרע סעיף ב

ונוהגין לומר זמירות ותשבחות וכו' - עיין בתשובת מהרש"ל סימן פ"ה שכתב שראוי שהשמחה תהא מעורבת ובלולה בשמחת תורה ואל תבטל מקביעותך עכ"ל ובעו"ה יש אנשים שתחת זמירות ותשבחות שראוי להלל להש"י על הניסים שעשה לנו הם מרבים בשחוק הקרטין והרבה הרעישו הסה"ק ע"ז והשומר נפשו ירחק מזה.

משנה ברורה סימן שכב ס"ק כב

ולהטיל גורל וכו' - היינו דמי שיזכה בגורל יטול הגדולה ומי שיתחייב יטול הקטנה הוא בכלל שחיקת קוביא ממש. [קוביא הוא מה שמשחקין בעצים] וקוביא הוא אבק גזל מדבריהם שאין דעתו להקנותו בקנין גמור ולהכי אסור אף בחול ואף דבעה"ב עם ב"ב לא שייך גזל כלל שהרי הכל שלו מ"מ אסור דלמא אתי לסרוכי בקוביא עם אחרים ובאחרים בודאי אסור בחול וכ"ש בשבת דקוביא דמי למקח וממכר.

שו"ת הריב"ש סימן תלב

שחוק בקוביא, הנה יש בו אסורא דרבנן, כדאיתא בסנהדרין פרק זה בורר (כ"ד:). ואפילו לרב ששת דס"ל התם דליכא אסמכתא בקוביא, מ"מ דבר מכוער ומתועב ומשוקץ הוא. ורבים חללים הפיל ועצומים כל הרוגיו. ומפורש הוא בירושלמי (נדרים פ"ה ה"ד) דמי שנדר שלא לשחוק, אין מתירין אותו. וכן דעת הרמב"ן ז"ל במשפט החרם שלו וכ"כ הרשב"א ז"ל בתשובה.

שו"ת רדב"ז חלק א סימן ריד

שאלת ממני על מי שנשבע שלא לשחוק אם מותר לשום אחר במקומו לשחוק.

תשובה ראיתי קצת פריצים מתירין דבר זה וראוי לגעור בהם ולמונעם מזה כי לא די שאין עוסקים בישובו של עולם אלא שגוזלין איש את חבירו דאסמכתא לא קניא לדעת רוב הפוסקים. ולא די זה אלא שהם עוברים על שבועתם. וז"ל ספר פסקי דינין מי שנשבע שלא לשחוק בשום שחוק בעבור מעות אסור להטיל גורלות ולא לשום אדם בשבילו כדאיתא בשבת אין מטילין חלשים משום קוביא ע"כ. והוא ז"ל לא הביא ראיה אלא לומר כי הגורלות בכלל קוביא הן אבל שלא לשום אדם בשבילו לא הביא ראיה. ולדין דס"ל כמ"ד דאיכא

גזל בקוביא הדבר ברור כי מי שנשבע שלא יגזול את חבירו מה לי שיגזלנו בידו או ע"י אחר הכל הוא בכלל השבועה. ואפי' למאן דס"ל דקוביא אין בו גזל מ"מ כוונת שבועתו שלא לשחוק כדי שלא יפסיד א"כ אפי' ע"י חבירו נמי הוי בכלל שבועתו. ותו דקי"ל שלוחו של אדם כמותו וכל דבר שהוא אסור לעשותו אסור לו לומר לאחרים לעשות ותו דאפי' למ"ד דאין בו משום גזל מודים הם דאסור להתעסק בה וכיון שזה רצה לגדור עצמו בדבר מה לי על ידו מה לי ע"י אחר. א"נ דמתניתין דשבת יש ראייה לשני הדינין מדקתני סתם אין מטילין חלשים ולא מפליגינן אם הם בעלי החלשים או אחרים מטילין להם החלשים שכן המנהג שאין בעלי הגורלות מטילין הגורל כדי שלא יהיה רמאות בדבר ועלה אמרינן ומשום קוביא משמע דבכל גוונא איכא קוביא למי שנשבע נמי אפילו על ידי אחר עובר על שבועתו ודוק ותשכח.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן לה

אולם למסיבות ליד בית הכנסת בע"ה. ב' אדר תשכ"ג. מע"כ ידידי הנכבד מ"ר ר' אליעזר בלאק שליט"א. הנה בדבר חדר הנקרא אולם מסיבות (סאשל האל) שנבנה ג"כ תחת גג אחד עם חדר שנתייחד לביהכ"נ להתפלל שם, פשוט שאין עליו שם קדושה ומותרין לעשות שם דבר חול, אבל לשחק בקלפים (קארטן) ובינגא וכדומה אף שאין ע"ז איסור ברור הם דברים מכוערים בכל מקום שהוא וגם הוא כמושב לצים. ובדבר ריקודים בחורים ובתולות בתערובות הוא דבר האסור אף עם פנויות טהורות וכ"ש שכל הפנויות הם נדות, וגם לא ימנעו מלרקד גם עם אשת איש. ולא שייך להתיר זה גם לפי טענת אחדים שאם לא יסדרו להם ריקודים בסאשל האל ילכו להמקום שמייוחד מהעיר לרקד שם, שירקדו שם גם עם נכריות והבתולות עם נכרים, שמה שהפrouצים עוברים איסורים כיון שאין ביד הקהל למחות לא מתחייבין כי מה בידם לעשות, אבל כשהקהל יסדרו עבורם מקום לרקד הרי נמצא שמתירין להם הרקידה כששניהם מישראל וא"א להתיר איסור אף בשביל תקנה ממש, וכ"ש שהוא רק דבר מרומה שאף כשיהיה להם מקום לעשות האיסור רקידה עם ישראליות לא ימנעו מלילך גם אל המקום שמרקדין שם נכרים, ולכן אם ביד מע"כ למחות בכל כחו ולמנוע מלבנות מקום לעבור שם איסור זה שאסור מצ"ע וגם מביא זה לידי עריות ממש. ומה שאיתא בסוטה דף מ"ח לבטולי הא מקמי הא הוא בלא מעשה המראה להתיר איסור אלא לעסוק לבטל את זה ולמנוע מלעסוק בבטול הקל קצת כשא"א לבטל שניהם אבל להתיר ממש אסור. משה פיינשטיין.

ערוך השלחן אורח חיים סימן תרע סעיף ט

ריבוי הסעודות שמרבין בהם הם סעודות הרשות שלא קבעום למשתה ושמחה כפורים משום דגזירת המן היתה על הגופים להשמיד להרוג ולאבד לכך צריכין לשמח הגוף אבל גזירות אנטיוכס היתה ביטול תורה ומצות ואף שזה גרוע מגזירת הגוף מ"מ סוף סוף הם גזירות הנפש לכך צריכין לשמח הנפש בהלל ותודה זמירות ושירות ותשבחות ואין להגוף עניין בזה [ומתורץ קושית הט"ז סק"ג] ומ"מ י"א שיש קצת מצוה

להרבות בסעודות חדא דשמחת הנפש תלוי קצת ג"כ בשמחת הגוף כמושג בחוש ועוד לזכר חנוכת המשכן שקבעום למשתה ושמחה וגם י"ל שירות ותשבחות בהסעודות ואז וודאי הוי סעודת מצוה אבל השוחקים בקלפים עונשן רב ובעונותינו הרבים נתפשטה נגע צרעת הזה בבית ישראל אוי לנו שעלתה בימינו כך וכמה מיני עבירות תלויות בזה והוא רחום יכפר עון ומי שביכולתו לבטלה שכרו מרובה מאד: